

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУН, КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕДИНИИ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИИ ОРГАНЫ

1952 май 18 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 96 (2526) ӨРТӨЗ 20 КОП.

Совет Эвилелинде (1 арып). Мурнакчыларга деңнежир (1 арып). К. Огаркин. — Бий-Хем районун колхозтары тарылга планын күүседипкен (1 арып). М. Марташ. — Партия чырыдышыкынын системасына өөредилгени бедик денелге доозар дээш (2 арып).

Кызылдын көдээ районунда колхоз тууглары (2 арып). Е. Чемкова. — Экзаменерге клазыны канчаар белеткэн мен (3 арып). Н. Петрик. — Районун үлеттүр комбинадыны ажилын экижидер (3 арып).

Р. Русинова. — Мал чеми корноплодтарыны бедик дүжүдүн канчаар алырыл (3 арып). Чехословакияда 1952 чылдың куруне шаялдарын тыдысканы (4 арып). АКШ-та негрлерни дорамчылар турары (4 арып). Кореяда болуушкуннар (4 арып).

Пионер организациязының 30 чыл ою

Май 19-тун хүнү Владимир Ильич Ленин аттыг пионер организациязының тургустунганында бээр 30 чыл болганын ою—аныак ленинчилерин байырладанын хүнү. Бо хүнү Совет Эвилелиниң школачылары болгаш пионерлери изиг өөрүшкү-биле уткуп турарлар.

Бүгү-эвилелини Коммунист (большевиктер) Партиязының башталгазы-биле пионер организациязы бодунун эрттип келген үезин дургузунда ВЛКСМ-ниң удуртулгазы-биле салгакчы бичи уругларын коммунист аажы-чаңчылга кижизидер талазы-биле улуг ажилдарын кылган.

Аныак ленинчилерин организациязы болза, бодун д бүгү ажилчорудулгазын школаның эртем-билдиниң эрге-ажыныга чагыртып алгаш, уругларын Төрээн чуртка, большевик партияга база улуг башкы болгаш баштыкчы эш Сталинга кызыгаржок бердинген мыак кылдыр кижизидер херекке шынычы үле-герин көргүзүп турар.

В. И. Ленин аттыг пионер организациязының хүн-бүрү өзүп турар алдарынын, бичи уруглар-биле оң бижик харылаанын бир кол көргүзүп чүдөл дээрге, оң хүрээленди аң 19 миллион ажыг аныак ленинчилер санатын турары болур.

Ленин—Сталинниң партиязы, Совет чазак, улуг Сталин бистиң Төрээн чуртувустун аныак салгакчыларын коммунист эртемниң болгаш культуруг тургузукчулары, большевик партияның улуг херээнге бердинген эрес-дюдим демиселчилер кылдыр кижизидер дээш хүн бүрүнүн ала сагыш салышыкын салып турар.

Бистиң чуртувуста чеги чылдын ыявалга өөренир хооблуду доктаанын тургустунган болгаш боттанган. Школачыларга, пионерлерге эртем өөредилгениң бедикче баар оруктар делгемге-биле ажыг. Аныак салгакчыларын кадык шыраак кижилер кылдыр өстүрүп бижиктарына бүгү-ле таарымчалыг байдалдар бисте тургустунган.

Капиталист чурттар, ылангы Американык болгаш Англиянык империалист миллион-миллион бичи уругларын аш-чутка таварыштырып, чурттуң сан-көө бюджетиниң 80 хузуун дайын белеткелгени чарыгдал турда, бистиң социалист Төрээн чуртувустун тайбын бюджетиниң 70 ажыг хузуу чоңун амдырал байдалын улам чагай-жычарыга, социал-культураның хемчеглерине чарыгдатып турар. Чүгле улус чырыдышыкынын херээнге 1952 чылда бистиң бюджетиниң 60 миллиард түңгү рубль чарыгдатыннар. Сталинчы бо улуг сагыш салышыкын бистиң аныак салгакчыларынысты чоргаарландырып турар.

Владимир Ильич Ленин аттыг пионер организациязының 30 чыл оюн чүгле пионерлер байырлап эрттирер эвес, ол хүнүн харын Совет Эвилелиниң бүгү улустары шупту демдегдээр. Ынак Төрээн чурттуң херээнге, күш-ажылга аныак салгакчыларын чапсар чокка чедишкенин кижизидип келген дугайында да пионер организациязы бистиң бүгү улустуң чагай идеяларын чедиң алган.

Бистиң Тыва областың пионерлери Совет Эвилелиниң хей национал пионерлери-биле кады бо төвүлүг байырлап эри-не улуг өөрүшкүлөөлде учуражып турар. Совет Эвилелиниң составына Тываның каттыжып киргениниң сөөлүндө, 1945 чылдың март айда ВЛКСМ Төп Комитетиниң шиттири-биле бистиң областа В. И. Ленин аттыг пионер организациязы тургустунган. Эрткен чеги чылдын дургузунда Тываның пионер организациязы уругларын массалыг кижизидикчи организациязы адын бедик туруп, бодунун хүрээлеин база өстүрүп бижиктырган.

1945 чылдың октябрь айда бистиң

Тыва дылда чаа номнар

Тыва областың Ном үндүрер чери В. И. Ленинниң «Кооперация дугайында», «Марксизмниң үнген үш үндөинери болгаш тургустунган үш кезектери» деп ажилдарын; И. В. Сталинниң ВКП(б)-нин XIV, XV съездилерине Төп Комитеттиң политиктиң өткөттөрүн тускай номнар кылдыр үндүргөн, база И. В. Сталинниң «Пролетарийлерниң

областың 21 пионер дружиналарыга 2741 пионерлер санатын турган болза, ам 1952 чылдың апрель 1-де областың 181 пионер дружиналарында 13650 пионерлер санатын турар. Ол болза, областа пионер назылыг школачыларның 80 ажыг хузуу болур.

Областың пионер дружиналары өөрендиктер ортузунга тайылбырлык кижизидилге ажилдарын элээн экижиткен. Олар пионерлерин болгаш школачыларын ортузунга бистиң Төрээн чуртувустун, большевик партиянык база оон баштыкчыларынык, коммунисттиң улуг туугларынын болгаш ВЛКСМ-ниң төөгүзүнүн дугайында беседаларын хою-биле чорудуп келгенер. Школачыларнык дыка хей саныг өөрендикчилери, пионерлери уран-чүүлдер белгумнеринде хаара туттунган.

Пионерлер болза, бүгү школачыларын ханы болгаш бижик билгиле чепселээр дээш боттарынык өөренип турар школачыларнык башкыларына хүн-бүрү дузалажып келген. Пионерлер бүгү улустун тайбын күш-ажылына созуургалдык болгаш идеялык киржиң, колхоз, совхозтарынык хову ажилын дүжүдүн бедикер, дээш чыл бүрүде улуг дузаны көргүзүп турарлар.

Чыл бүрүде школачыларнык хей саныг өөрендикчилери лагерлерге дыштанып, яны-бүрү похоттарын, экскурсияларын эрттирип турар. Эрткен чылын Кызыл хоорайнын пионерлери Минусинскиде В. И. Ленинниң музейин барып көргөнер. Областың эң эки өөредилгелиг пионерлери чыл санында Бүгү-эвилелиниң «Артек» деп пионер лагеринде барып дыштанып турар.

Ынчалза-даа, областың пионер организацияларының ажилында ам-даа улуг чепсеттер бар. 1951 чылдың октябрь айда болуп эрткен ВЛКСМ ТК-ның VII пленумунун В. И. Ленин аттыг пионер организациязының ажилыны дугайында доктаалында айткан чепсеттери областың комсомол организациялары ам-даа үндөзүнине чедир узуткап ап шыдаван.

ВКП(б) болгаш ВЛКСМ-нин Каа-Хем, Мөнгүн-Тайга райкомнары пионер организацияларының ажилын тодаргай удуртучу чогуур кичээгенин салбайн турарлар. Каа-Хем районун чамдык школачыларында ам-даа пионер организациячылары тургустунмаан, Мөнгүн-Тайга районун 600 ажыг школачыларының иштинде чүгле 202 пионерлер бар. Бо ышкаш чепсеттер областың еске-даа чамдык район нарынды бар.

В. И. Ленин аттыг пионер организациязының 30 чыл ою болза, бүгү школачыларын мурнунда эң шиттириңге үе болур өөредилге чылыңың шылгадаларының эге-зи-биле уткуп турар. Өөредилге чылыңың түнели экзаменнерин эң эки көргүзүлгени эрттирери, бо чылдың клазында дараазында чылдын өрү клазыче шилчире — школачы бүрүзүнүк бедик хүлээлгези.

Школачылар түнел экзаменнери болза, комсомол болгаш пионер организацияларынын, башкыларын өөредилге чылыңың дургузунда кайы хире ажилдарынын түнелин көргүзөр харысалгалык үе болур.

Шылгадалар үезинде өөрендикчилерниң шылгадалага белеткелгени бүгү талаанын оңа кичээгенин салыры чугула.

Комсомол обкомунун болгаш райкомнарының амгы база бир чугула сорулгазы — пионерлерниң болгаш бүгү школачыларын чайгы дыштанылганын оларга ажыктыг болгаш солун кылдыр организа-таары болур.

Пионер организацияларынын ажилын улам экижидер дугайында программа болур ВЛКСМ Төп Комитетиниң VII пленумунун джвала амырал кырынга чедишкенин боттандыраы бистиң сонгаар-ладып болбас сорулгавы.

аңгызы болгаш пролетарийлерниң партиязы, «Партийжи маргылаалары дугайында допчузу биле» деп ажилдарын тыва дылда окулдуруп үндүргөн.

Тыва областың Ном үндүрер чери М. И. Калининниң «Коммунист кижизидилге дугайы» деп номун тыва дылда окулдуруп үндүргөн.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

Бойдушту чаартырының сталинчы планы херек кырында боттанып турар ЧҮС ГЕКТАР ЧЕРДЕ ЧАА БЫШТАР

КУРСК. Областа чаксы ыш тарып олуртуушкуну доосту берген. Ыш тарып олуртуушкунун эрткен чылга бодарга кыска хуусаала чоруткан. 24 районнарнын ыш ажил-агылары болгаш колхозтар ыш тарып олуртуушкунуну планын чедишкенин кылганнар. Хей мурнакчы колхозтар бо чазын бойдушту чаартырынын он беш чыл планын күүсеткенер. Обоянск районун Шверник аттыг колхозу ажилды бир дугаарында дооскан.

Ол районун ыш куржаа 35 гектар ажык бир желеп турар. Эрткен чылдарда тарып олурткан ыштарын узуну 2—2,5 метр чедип турар болгаш көдээ ажил-агы культуларынын дүжүдүн бедидерине чаагай байдалды чедирип турар. 1948 чылдан бээр тарып олурткан болгаш тараан ыштарын шөлдүнүн хемчээлинден бо чылын тарып олурткан ыштың шөлдүнүн хемчээли 100 гектар ажып турар.

ПЛАНЫН КҮҮСЕТКЕН

АСТРАХАНЬ. Ыш ажил-агынын область эргелелиниң ыш камгалары стациялары, ыш ажил-агы черлери дубрава ышты олуртуушкуну планын күүсеткен. Эрткен чылдың чазынында бодарга бо чазын 1714 гектар хей черде ыш тарып олурткан. Сталинград—Степно—Черкасск аразында күрүнениң

ыш камгалалдыг одуруунда чочагайлары бир дугаар-ла бөлүк десте тараан. 12 муң ажык гектар шөлдө культивациялашкыны болгаш чер чымчадышыкынын чоруткан. Бир чамдык ыш ажил-агыларында чаш ыштар өстүрүп үндүрер черлерин белеткэн.

(СЭТА).

Чурттуң ховуларында

ВОРОШИЛОВГРАД. Колхозтарыны ховулары чазын чажып тараан тараа культуларынын үнүшкүнү-биле шыптыган. Күзүн чажып тараан кызыл-тастың бедик 50 сантиметр чедип, баш тыртып турар. Мурнуу чүкте районнарнын хей колхозтары тараа культуларынын пок үнүштерин ашталганы, тарымал тооруктуң болгаш кукурузаның одуруглар аразында ажилдап кылышыкынын чорудуп турар.

РИГА. Латвиянык колхозтары чажык чер аңдарылганын эгелеп киррипкен. Бо чылын 200 муң га ажык шөлдө чажык чер аңдарылганын чорудар. Республиканың бүгү көдээ ажил-агы артельдеринде ажиллап турар тарылга ээлчештирер ховуларда чер аңдарылганы чоруп турар.

(СЭТА).

БАРНАУЛ. Алтайнык мурнуу чүкте районнары чигир сөөкларының массалыг тарылгазын эгелеп берген. Бо чылын шөлдүн хей кезин бир дугаар-ла дөрбөлчиппей уялаңчак арга-биле тарып турар.

***

Хову турлагларында ном садыглаашкыны

ПЯТИХАТКИ. (Днепропетровск область). Фрунзе аттыг улгатыр катышкан көдээ ажил-агынын хову турлаанга Саксаганское сельпозун көжүп чорурер ном садык келген. Колхозчулар Г. Николаеваның «Тараа кезилдеси», Ф. Гладковтун «Вольница», В. Закруткинниң, «Салдан чорур станица», кыдат чогаалчы кыс Дин Линниң «Санган хемини кырында хүн» деп номнарын болгаш еске-даа литератураларын садып алганнар. Тарылга дугайында болгаш бедик дүжүттүн, мастерлериниң дуржулгаларының дугайында литератураларын колхозчулар дыка хереглеп турар. Душтеки чапсар үезинде сельпозун ажилдакчы

зы Елена Сай 300 рубльдин номнарын саткан.

Көжүп чорурер ном садылары хову турлагларына үргүлчү барып турар. Садыгы Елена Сай литературалар хереглээниниң списогун кылып ап турар. Чаксы тарылганың эгезинде эгелеп ол 3 муң рубльдин номнарын саткан.

(СЭТА).

Бий-Хем районун колхозтары тарылга планын күүседипкен

Бий-Хем районун колхозтары тараа культуларынын чаксы тарылгазынын планын эрткен чылдыныдан 900 гектар хей кылдыр май 16-да доозупканнар.

«Кызыл сымдыс», «Искра» болгаш еске-даа көдээ ажил-агы артельдери 300 хире гектар шөлдү пландан дашкаар тарааннар. Аш-чемин кол культуразы — кызыл-тастың планын район нитизи-биле 107 хуу күүсеткен. Районун тараажылары механизаторлар-биле сыры харылгазын туруп тургаш, тараа культуларынын тарылгазын план өзү-гаар 12 хонукта доозар тургаш, 11 хонуктуң дургузунда бүрүн дооскан.

Колхозчу бүдүрүлгениң бүгү-ле кезектеринге агит-массалыг болгаш партияжи-политиктиг ажилдарын эки тургускан чорук болза, ажил-херектиң чедишкенин болурун шиттирээр. Ол ышкаш бригадаларын, трактор агрегаттарынын, трактористерин, чажыкчыларын болгаш шөлдө ажилдап-ла турган бүгү ажил-ишчилерин аразында социалист чарышты калбартаң чорук аңаа улуг рольду ойнаан.

Ховунун 8, тракторларын 8 бригадаларына партия-комсомол бөлүктөрүн тургусканын, олар политиктиг ажилдарын бедик дедиң чорудуп турганнар. Көдээ ажил-агы артельдериниң партия организацияларынын секретарларына удурткан агитколлективте-

ри шөлдүн ажил-ишчилеринге партиянык болгаш чазактың чугула-чугула шиттирлерин мога-ышкыг чокка тайылбырлап, мурнакчы дуржулгаларын непередиң, колхозчуларга бистиң чуртувуста болгаш даштыкында-даа болушкуннарын таныштырып турган.

ВКП(б) кезигүүнүгө кандидат эш Плотинскийге удурткан комсомолчу-трактор бригадасы база-ла чедишкенин ажилдаан. Анаа оон еске бригадаларга болгаш артельдерге ышкаш агит-хуудулар болгаш хана солуннар хүн-бүрүде үпүн, хүнүн дургузунда кылдыган ажилдарын түнелин ыявалга кылып турган. Агитаторлап ажилдап турган коммунистер болгаш партия кезигүү эвес активтер-даа беседаларын, номчулгаларын эки организастап турган.

Кочетов аттыг болгаш «Победа» көдээ ажил-агы артельдеринде партия эге организацияларынын секретарлары эштер Шепилин, Даржаа олар агитколлективтерин боттуг болгаш тодаргай удуртуп турганнар. Колхозчуларын болгаш механикаторларын күш-ажылынын санаашкынын хову бригадаларына болгаш трактор агрегаттарына эки кылдыр тургускан турган. Хову ажилдарында ажилдап турар бүгү-ле бригаданы шуптузун библиотекалар-биле хандырган. Районун ку-ь-тура Бажынынын агиткультбри-

Мурнакчыларга деңнежир

Шаг-үе манакас

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Чаа-Хөл районун чамдык көдээ ажил-агы артельдери сөөлүгү үеде тарылга темпизин дүредеткеш элээн чедишкенин чедиң алган. Ылангыя «Бай-Будун» колхоз (даргазы эш Комбу, партия организациязынын секретари эш Хайдып) тараа культуларыны тарырының планын майнын 15-те 101 хуу күүседип алган. Ол ышкаш Ленин аттыг колхоз тарылга планын 90 хуу, Молотов аттыг колхоз 83 хуу күүсеткелээ. Ындыг болза-даа, районда тарылганын темпизин нитизи-биле кончү оожум чоруп турар. Майнын 15-ке чедир район нитизи-биле тарылга планын чүгле 76 хуу күүсеткен. Ылангыя майның 10-дан 15-ке чедир сөөлүгү беш хонуктуң дургузунда тарылга планының күүселдегине район чүгле 16 хууну немээ. Чамдык колхозтарда тарылга кончү оожум чоруп турар. «Бургаазар» колхоз тарылга планын 60 хуу, Шверник аттыг колхоз 50 хуу күүсеткенер.

Тарылганын темпизиниң мындыг оожум чоруп турарынын кол-ла чылдаганы болза, Чаа-Хөл машина трактор станциясы чаксы хову ажилдарына эң-не багай белеткенинде. Тракторларын септелгенин шынары кончү багай болган, оон түнелинде тракторлар үргүлчү урелип турар. «Победа» колхозта барган тракторист Соронин трактору урелениниң учурунда мынчага чедир чагыс-даа га чер алдырып, чаштырбаан. Ол ышкаш Сталин аттыг колхозта барган тракторист Дуктуг-оол 21 хонук дургу-

зунда чүгле 60 га черге тараа чаштырган. Тракторларын техниктиг байдалын экижидер, урелген тракторларын септелгенин дүргөн организастаар талазы-биле Чаа-Хөл МТС-тин удурткучулары эң-не харым-салга чок ажилдап, ажил-агынын бо чугула кампаниязынын учур дузанын тоовайн турарлар.

Оон ышай тарылганын шынары чамдык черлерде база багай чоруп турар. Ленин аттыг колхозтун Ооруг деп черде 30 га черинде үренини багай чаштырганында, чашканы үренин доурак кырында көстүп чыдар. Ол ышкаш тракторист Лопсаң Сталин аттыг колхозтун 11 га черин база ыңчаар чаштырган.

Районун партия, совет болгаш көдээ ажил-агы органдарынын удурткучулары чаксы тарылганы чүгле кыры-биле удуртуп, оон шынарын хынавайн турар чүдөө база бар. ВКП(б) райкомунун секретари эш Соронин Шверник аттыг колхозка чоран болза-даа, ында тараа чаштырылганы багай шынарлыг кылдыр кылып турда ону херекке албайн, ол чепстерин «айладыр дугайында кандыг-даа кемчег албаан. Ындыг фактылар районун өске-даа удуртуп ажилдакчыларында бар.

Шаг-үе болза, манакас, ыңчаан чаксы тарылганын агротехника талазы-биле кыска хуусаада бедик дедиңге эрттирер дээш районун бүгү күжүн ынаар мобилизастаары чугула.

Кызылтасты пладан ажып тарып өгөлөөн

ТУРАН. (Телефон-биле). Бий-Хем районун Ленинка суурла «Кызыл сымдыс» көдээ ажил-агы артели чаксы хову ажилдарын майнын 5-те организастыг эгелеэн. Колхозчулар болгаш механизаторлар бо аразында кызым ажилдаш, эки шынарлыг кылдыр белеткенин 500 га черде кызылтасты тараан, ыңчаанга ол колхоз кызылтас тарып алырынын планын күүседип алган. Тарылганын шынары эки чоруп турар, ылангыя Көжер-Хөл деп черде 106 га кызылтасты хана карактай чашкав.

Колхозтун хову ажилында ажилдап турар анык механизаторлар М. Селип, Б. Биче-оол, В. Глушенко болгаш өскелер-даа бир хүнде будун, чартык нормаларын күүседип турар болгаш ээлчег санында 40—60 килограмм, кывар чүдүү камнап ап турар. Ол ышкаш тараа чаштырыкчылары колхозчулар Оолакый, Шойлаа, үренин сөөртүкүзү Дырттыкпап олар эки ажилдап турар. «Кызыл сымдыс» колхоз ам бар үренин хемчээли-биле пладан ажыр 31 га черде кызылтасты тарып киррипкен.

(СЭТА).

(СЭТА).

(СЭТА).

Тарылга планын күүсеткен

ХАНДАГАЙТЫ. (Телефон-биле). Өвүр районун көдээ ажил-агы артельдери чаксы тарылгага майнын 5-тен эгелеп организастыг киргеш, бо айны 14-ке чедир 9 ажил хүнүнде тарылга планын нитизи-биле 110 хуу күүсеткен, оон иштинде кол культура болур кызылтас тарырының планын 180 хуу күүсеткен.

Районун колхозтарында «Совет Тываның 5 чыл ою» колхоз тарылга планын 120 хуу, «Торгалы» колхоз

110 хуу күүсеткеш, мурнакчы болуп турарлар.

Тарылга планын ам-даа ыракт ажып күүседип дээш колхозтар күденишкенин ажилдап турар. Ылангыя «Торгалы» болгаш «Кызыл туу» колхозтары тарылга планын 200 хуу, «Совет Тываның 5 чыл ою» колхоз 180 хуу, «Коммунизмче орук» колхоз 140 хуу күүседир соруда салып алганнар.

Тарылга планын ам-даа ыракт ажып күүседип дээш колхозтар күденишкенин ажилдап турар. Ылангыя «Торгалы» болгаш «Кызыл туу» колхозтары тарылга планын 200 хуу, «Совет Тываның 5 чыл ою» колхоз 180 хуу, «Коммунизмче орук» колхоз 140 хуу күүседир соруда салып алганнар.

Тарылга планын ам-даа ыракт ажып күүседип дээш колхозтар күденишкенин ажилдап турар. Ылангыя «Торгалы» болгаш «Кызыл туу» колхозтары тарылга планын 200 хуу, «Совет Тываның 5 чыл ою» колхоз 180 хуу, «Коммунизмче орук» колхоз 140 хуу күүседир соруда салып алганнар.

Тарылга планын ам-даа ыракт ажып күүседип дээш колхозтар күденишкенин ажилдап турар. Ылангыя «Торгалы» болгаш «Кызыл туу» колхозтары тарылга планын 200 хуу, «Совет Тываның 5 чыл ою» колхоз 180 хуу, «Коммунизмче орук» колхоз 140 хуу күүседир соруда салып алганнар.

Кочетов аттыг артелинде (колхозтун даргазы эш Полев, партия организациязынын секретари эш Шепилин) колхозчулары тараа культуларынын тарылгазын районун шиттирер бир дугаарында дооскан. Ол колхоз планын 104 хуу күүсеткеш, 1587 гектар шөлдү тараан. Ол ышкаш «Кызыл сымдыс», «Кызыл тараачын» болгаш «Тивялге» артельдерин колхозчулары база-ла тараа культуларынын тарылгазын чедишкенин күүсеткен. А Кочетов аттыг колхозтун мурнакчы трактор бригадасы (бригадир Николай Зуев) 770 гектарны тарааш, май 12-

де-ле тарылга планын доозупкан турган. Ол агрегаттың эң эки тракториз эш Абаковский «АТЗ—НАТИ» деп трактору-биле ээлчег бурзуңде-ле 18 гектарны тарып турган. Анык тракторист комсомолчу эш Цепелев хүнүн-не будун чартык, ийн нормаларын кылып турган. Василий Манжосов онза бедик түнелди чедиң алган. Ол май 15-те тараа чаштырар үш машиналарын кожу алгаш, 166 гектар шөлдө кызыл-тасты чаштырган. «Искра» колхозка ажилдап турган эш Шугорков эң-биле сөөртүп чажар машинаның тараа чаштырынаг шылгараан. Чажыкчылар эштер Ундукпей, Сарыг-оол, Сухомлинов олар машинаның соксаал чокка ажилдаарын хандырганнар, мынчаган трактористер чүгле бедик түнелди эвес, харын-даа дыка хей кывар, чаар материалдарын камнап алганнар.

МТС район иштинге 6620 гектар шөлдү тарааш, планын 110 хуу күүсеткен, а трактор ажилдарынын планын 103 хуу боттандырган.

Бистер тараа культуларынын тарылгазы доозулганын сонда мал чөмөрүнүн, ногаа культуларынын, картофельдин болгаш сиген тарылгазын чедишкенин доозар дээш бүгү хемчеглерин ап турар бис. Элээн каш колхозтар ам бизин чер аңдарылганын киррипкен. Тараа ажалгазынын, ылангыя сугарылганын организастаарынын талазы-биле дыка хей ажилдарын кылары негетинип турар.

К. ОГАРКИН, ВКП(б) Бий-Хем райкомунун секретари.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партия чырыдышкынынын системазынга өөредилгени бедик денелге доозар дээш

ВКП(б) Өвүр райкомун ВКП(б) обкомунун VII пленумунун доктаалынын күссөлдөзүн район шитинге организаастар талазы-биле элээн ажылдарын чоруткан.

Коммунистерни болгаш партия, совет активчилеринин билгид денелдин эзугаар партия чырыдышкынынын системазынга таарыштыр хуваап тургускан. Пропагандистерге партия советтин бедик билгидиг, мергежилдиг активчилерин шилеп ап, оларны ВКП(б) райкомунун бюрозунга бадылаан. Өөредилге чылы эгелээнинден бээр пропагандалистерин политиктиг билгин, мергежилдин бедидеринин семинарларын 4 катап эрттирген.

Партия өөредилгезинин дугайында айтырыгны ВКП(б) райкомунун бюрозунга 5 катап чугаалажып, партия чырыдышкынынын системазында четпестерин илередиң, ол четпестерин узуткааш, өөредилгени экижидип чорударында дугайында тодаргай хемчеглерин айыткан шитипирлерин хүлээп ап, ол шитипирлер эзугаар ажылдап турган. Партия эге организаацияларынның бүгү кегижгунер хуралдарына өөредилге дугайында айтырыгны 16 катап тургузуп чугаалашкан.

Бо өөредилге чылында районда 6 политшколалар, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу куруун» өөренир 2 бөлүмнер, район төвүнде партиянын кегежи школазы ажылдап турар. Партия чырыдышкынынын системазында нитизин-биле 148 коммунистер болгаш партия кегижгунер эвес активчилер хаара туттунган. Районга партия чырыдышкынынын системазына өөредилге чылы октябрьдын 15-те эгелээн. Кичээлдер көдээ черлерде политшколаларга, бөлүмнерге, неделяда 1 катап, район төвүнде политшколаларга, бөлүмнерге база партиянын кегежи школазына, неделяда 2 катап болуп эрттип турар, кичээлдерин чыдагаан чокка үстүр чорук эртен өөредилге чылында турганына доодаарга дыка эвээжээн.

«Торгалыг» колхозта политшкола (пропагандиз эш Сундуп), Солчу сумузунда политшкола (пропагандиз эш Дагбыш), Саглы сумузунда политшкола (пропагандиз эш Кызыл-оол), «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозта политшкола (пропагандиз эш Ламалдай), районун 7 чыл школазынын коллективинде «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу куруун» өөренир бөлүмү (пропагандиз эш Грохольская) бо өөредилге чылынын программасын чогур өйүндө өөренип дооскаш, ам түннел кичээлдерге белеткенип, өөренип эртен материалдарын эгезинден тура катаптып турарлар. Район төвүнде партиянын кегежи школазы бо өөредилге чылында өөренип эртер ужурул программанын өөренип дооскаш, экзаменерге белеткенип, катапташкын кичээлдерин чорудуп турар. Партиянын кегежи школазынын пропагандистерин эштер Айдың-оол, Даваа олар кичээлдерге

эки белеткел-биле башкылап, кызыкмаккай ажылдап турарлар.

Районун партия чырыдышкынынын системазында өөренип турар дыннакчыларнын аразында боттарынын политиктиг билгин бедидип алдыр дээш кызыкмак ажылдап, өөредилгеге бедик түннелди көргүзүп турар дыннакчылар дыка хей. Блангыя «Торгалыг» колхозта политшколанын дыннакчылары эштер Сандан, Шакан-оол, Давын-оол; «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозта политшколанын дыннакчылары эштер Селен-Дамбаа, Шивит-Доржу; Саглы сумузунда политшколанын дыннакчылары эштер Очур, Дажы; район төвүнде партиянын кегежи школазынын дыннакчылары эштер Семис-оол, Демур-оол, Бюруна, Сержинмаа; «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу куруун» өөренир бөлүмүнүн дыннакчылары эштер Лопсан, Толхова олар болгаш өскелер-даа хей.

Оон-биле кады, районун партия чырыдышкынынын системазында четпестер дыка хей болуп турарын миннири чугула. Чүл дээрге, чамдык политшколаларнын, бөлүмнерин кичээлдерин өөредилге чылынын бүгү дургузунда экижип шыдавай турар. Блангыя «Коммунизм-че орук» колхозта политшкола өөредилге чылы эгелээнинден бээр 9 кичээлдерин үскен. Политшколанын өөредилгези шак ындыг сандаргай байдалды болуп турда, ында партия эге организаациязы (секретари эш Дамдын) кандыг-даа хемчег албай, ол четпес чорук-биле эптежип олтурган. Ол ышкаш ВКП(б) райкомунун чанында «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу куруун» өөренир бөлүмүнүн (пропагандиз эш Байыр-оол) кичээлдерин организ эчк, куду ийде деңгеле эрттип келген. Ук бөлүмүнүн кичээлдеринге дыннакчылар 50—60 хуудан өрү келбей турар. ВКП(б) райкомунун четпестерин узуткап алып талазы-биле боттук хемчеглерин ап чорутпай турганын миннири чугула.

Марксизм-ленинизмдин теориязын боттары өөренип турарлар-биле ВКП(б) райкомуну барык-ла ажылааваан, оларга дузаламчы болуп лекциялар номчулганын, консултацияларын организаставайн келген болгаш беседалажышкынынын чорутпай турар. Оон уламындан боттары өөренип турарларнын өөредилгези контроль чок болуп, түннел чокка арткаң.

ВКП(б) райкомунун парткабинетинде (эргелекчизи эш Конгар) партия чырыдышкынынын системазына теоредиктиг болгаш методтуг төп болуп бодунун хүлээлгезин күссөлтөш турар. Парткабинет ында-хаая пропагандистерин семинарларын эрттирери-биле кызыгарлаттынгаш, өске организаациязын ажылдарын чорударын боттандырбаанын демдеглээр чугула.

Районун партия чырыдышкынынын системазында четпестерин туруп турарынын чыдагааны болза, ВКП(б) райкомунун бюрозунун база секретарларынын талазында

өөредилге чылы эгелээнинден тура-ла партия ажылынын бо чугула адырычса сагыш салбайн, боттук удуртпайн, контролдавайн келгенинде болуп турар: ВКП(б) райкомунун бюрозунга партия өөредилгезинин дугайында айтырыгны каш катап чугаалажып, шитипирлерин хүлээп ап турган болза-даа, ол шитипирлерин амыдырал кырынга күссөлдөзүн сула организаастаанындан, база күссөлдөзүнүн хыналдазын ВКП(б) райкомунун бюрозунун эч ылангыя пропаганда болгаш агитация килдизинин (эргелекчизи эш Достай) талазындан чорутпайн келгенинде ол хүлээп ап турган шитипирлер эки түннелди чедип ап шыдавайн барганы тодаргай.

Оон агыда Өвүр районун партия чырыдышкынынын ажылын экижидеринге ВКП(б) обкомунун пропаганда болгаш агитация килдизинин талазындан боттук дузанын көргүспейн келгенин демдеглээр чугула. Бо өөредилге чылынын дургузунда Өвүр районга партия өөредилгезинин талазы-биле обкомунун инструктору чоран. Эш Бавуу район төвүнде партиянын кегежи школазынын, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу куруун» өөренир бөлүмнеринин кичээлдеринге олурарып, эш Бавуу районга келген сорулганын оон-биле кызыгарлаан. Эш Бавуу ВКП(б) райкомунга келгеш: «Партия өөредилгезин организастыг эки чоруп турар-дыр, кайы-даа райондан эки-дир. Бир тээр район төвүнде өөредилге мындыг эки чоруп турар чүве болганда көдээ черлерде оон-даа эки деп чүве черле билдингир, мен челе бергеш чүну канчалар деп мен, силерин-биле дөмей билгидиг кижиле болгай мен» деп чугаалаан. Ынчангаш самолёт чедип келгери анаа олурупкаш-ла Кызылче чорупкан.

Шынында партия өөредилгезин эш Бавуунун түннел көргөни ышкаш эвес, көдээ черлерге харын-на сандаргай турган. Манай турган дуза база-ла бодунмайн барган. Районун партия чырыдышкынынын четкизи өөредилге номнары болгаш сазын, карандаш-биле февраль айга чедир хандыртыпмайн келген. Өвүр районга келир ужурул өөредилге номнары, сазын, карандаш болгаш өске-даа херекселдер обл-потребсоюзунун складынга кыштааш, чүгле февраль айда чедип келген. Бо чорук өөредилгеге база улук шаптыкты ужураштырган.

Ам ВКП(б) райкомун партия чырыдышкынынын системазында туруп турар четпестерин дораан узуткааш, кичээлдерин организастыг, идея-теориялыг денелин бедидип тургаш, өөредилге программанын бедик денелге өөренип дооскаш, түннел кичээлдерин организастыг эрттирери-биле боттук хемчеглерин ап чорудуп турар.

М. МАРТАШ,

ВКП(б) Өвүр райкомунун секретари.

Киров заводтун (Челябинск) бөлүк ажылдакчылары кол инженер А.Н. Демьяновичинин удуртулгасы-биле «Сталинец — 80» деп илчирбе дугуйлуг тракторну кылып үндүреринин талазы-биле үндөзүн өскерилгелерин кылгаш, оон ажылаштынар аргаларын дыка бедиткен. Ынчангаш ол улам болбазыраткан трактор ам чүгле көдээ ажил-агыга эвес, харын-даа ыш, нефть үлетүрлеринде, коммунизм туулгаларында кандыг-даа ажылдарын күссөлдөш турар. «Сталинец — 80» деп тракторну болбазыраткан дээш А.Н. Демьяновичиге болгаш Челябинскинин Киров заводунун өске-даа элээн хей ажылдакчыларына Сталинич шаннадарын тыыскан.

Чурукта: Сталинич шанна-дын лауреады А.Н. Демьянович.

Чуруу В. Георгиевти. СЭТА-ның прессклишези.

Чаш малды бүрүн ап турар

Улуг-Хем районда «УТКА-нын 25 чыл ою» совхозтун малчылары 1952 чылда малдын чаш төдүн камгалап алып талазы-биле улуг чедишкенин чедип ап турар.

Совхозтун Ишти-Хемде инек фермазында (эргелекчизи Котликов, бригадир Домажык) төрүүр 116 инектен чоокка чедир 51 инек төрөз, оон бызааларын бүрүн камгалап алган. Совхозтун чылгычызы эш Сурунчап төрөөн 21 бениң 21 кулуун бүрүн камгалап алгаш, ам-даа төрүүр 90 хойну бениң кулунарын бүрүн камгалап алып дээш могаг-шылаг чок ажылдап турар.

Совхозтун шээр малынын оолдашкынын үргүлчүлөп турар. Ленин орденин эш Муңдукай 641 хойну ажаап турар. Ол, 100 хойдан орту-маа-биле 125 хураган алып деп хүлээлгеге алган. Ам төрөөн 80 хойнун 93 хураганын дуржулгагы малчын бүрүн камгалап, доруктур ажаап турар. Коммунист эш Балажык төрөөн 94 хойдан 101 хураганын, комсомолук эш Эвен-оол 85 хойдан 103 хураганын камгалап алган. Олар 100 хой бүрүзүндөн 115—120 хураганарын алып бис деп хүлээлгенин алганнар.

Моон ап көөргө, бо чылын совхозтун хой малында ийстээч чорук хей болуп турар. Малдын моон сонгааргы чаш төдүн бо ышкаш бүрүн камгалап алып болза, совхоз мал өстүреринин күрүнө планын ыракта ажык күссөлдөш шыдаар.

В. БУДУГЕ.

Малчыннарнын чедишкенин

Чаа-Хөл районун Кара-Тал сумузунда «Тилелге» колхозтун малчылары социалисттиг чарышка алган хүлээлгелерин эзугаар малдын чаш төдүн меңди ап турар.

Эш Серенмаа төрөөн 111 өшкүдөн 120 анайын, анык кадарчы эш Кертик 75 өшкүдөн 82 анайын, дуржулгагы хойжу эш Сертип 201 хойдан 207 хураганын алган. Эш Сертип ам 640 ажыг төрүүр хойну кадарып турар. Ол хойларын ажаалагы, күш-деңгели эч. Чылгычлар Балган, Төрө оларнын чылгызында 34 бе төрөөн. Кудун бүрүзү нитинин чыгыт малына улуг салышкын болуп өзүп турар.

Т. ДАДЫ.

Чөөн-Хемчик районун Шами сумузунда «Большевик» колхозтун малчылары чоокку хүннерге чедир төрөөн 25 инектин бызаанын бүрүн камгалап алган. Оон шитинде Чамбаа кончут кызыкмаккай ажылдап, 18 бызаанын доруктур азырап турар. Моон сонгаар төрүүр 32 инектин бызаанын база меңди камгалап ап, нитинин малын өстүреринин планын күссөлдөш бөгү күжүмү салыр мен деп боттук хүлээлгени эш Чамбаа ап турар.

Х. АДЫШАА.

Кызылдын көдээ районунда колхоз тудуглары

Ыдыктыг хүлээлге

Чедернин ховар үнүштүг хову-зунга эрткен дөрт чылдын дургузунда Кызыл районун «Тилелге» колхозунун сууру өзүп үнген. Ында колхозтун школазы, магазини, бүдүрүлгө болгаш мал ажылынын тудуглары бар. Дөртөн хире колхозчу өрөгелер өглерден бажынарже кирген.

Колхозчулар болза, көшкүн амыдыралдан сууржулгаже шилчилгени дүрген доозуп, чаагайжыдып тургускан суурга чурттап, боттарынын амыдыралын шыдалгыр болгаш культурулук болдураарын канчаар-даа аажок күзеп турарлар.

Тудугжуларнын бригадазында тургузукчу күш-ажыл хайныгып турар. Бо чылдын дөрт айынын дургузунда тайгада 1200 кубометр тудуг ыяжын бригада белеткээн. Тудуг черинче ыяштыг сөөртүлгезин чигилдери-биле колхозчу бызаачылар 500 ажыг чудукту ол черинде чоңуп алган. Ол болза, чеди чуртталап бажынынын тудуунга чедер. Ол үенин шитинде колхоз суурунда ийи чуртталап бажынын туткан.

Бригадада социалисттиг чарыш калбарып, бызаачылар алган хүлээлгелерин алдарлы-биле күссөлдөш турарлар. Бызаачылар Севээн биле Норбуун эки тудугжулар дээш эртен чылын ВКП(б) обкомунун болгаш облуккомунун хүндүлөп бижиктери-биле шаңнаан. Оларнын үлегерин бригаданын өске кегижгунери база эдирип турар. Чижээлээр, колхозчулар Чалап, Олай-оол, Байыр-оол олар бо чылдын чангыс апрель айынын шитинде 58—63 трудоденьнерин ажылдап ап, доктааткан норманы дыка ажырганнар.

«Тилелге» колхоз ыяштыг черлерден 30 километр чык туруп турар болза-даа, материалдыг күштерин болгаш дуржулгагы тудугжуларнын бар болуп турары-биле бо чылын колхозчуларнын сууржун амыдыралче шилчилгезин чүгле доозар эвес, харын бодунун суурун чаагайжыдып тургузар арга бар болуп турар.

Ынчанмыже, колхозтун удуртулганын талазында бо байлактыг аргаларын ажыглабайн турар. Ам-даа 20 хире колхозчу өрөгелер өглерде сымчарлажып, суурда чангыс-даа кришалыг бажын чок болуп турда-ла, колхоз даргазы эш Базыр-оол биле партия эге организаациянын секретари эш Селен-оол шоолук хөдөлдөй турар. Школанын кайгамчык эки тууду бенин кырыш чык. Иштин, даштын эзулуг дерип кылган, даштын херимизин чангыс-даа бажын чок, куруг ховуда туруп турар суурун байдалынга эч аяктыг чангыс-даа ыяшты суурда тарып олуртаан, бүгү суурда хлеб быжырып болуп чүгле ийи печка бар, чунар бажы дугайын колхозчулар чүгле күзеп бодап турар.

Колхозта хей санныг айттар, 15 фургон тергелер, 2 автомашна, прицеп бар. Ындыг болза-даа тайгадан ыяшты тудуг шөлүңө сөөртпейн турар. Колхозту шөфке алган Кызылдын автотранспорт конторынын коллективни тудуг ыяжын сөөртүрүңге автомашналарын берип болур-даа болза, сөөртүлгени төлөзүңгө колхозта акша чок болуп турар.

Тудуг чээлинге канчаар-даа аажок хей түннүг акша-хөрөгнүн күрүнө чыл-бүрү берип турар. Ындыг болза-даа, колхоз даргазы эш Базыр-оол амга чедир колхозка чээли албаан, чуртталап бажынаарынын тудуунга чээли алып дугайында колхозчуларга дузалабайн турар. Ынчангаш, бүгү колхозчуларын сууржун амыдыралче шилчилдир дугайында, бажынаарын чедир тудар дугайында, колхозчу суурун чаагайжыдып тургузар дугайында айтырылгар шитипирлетинмеңди турар.

Бир эвес колхоз баштаар черин сөөртүлгезин организаастаан болза, бистер неделя бүрүзүңде бир

бажынын бүрүн туткан турар ийик бис, күзүн бүгү колхозчулар чыгып, чырык бажынаарга чурттаан турар ийик — деп тудуг бригадирин эш Өмүне чугаалап турар.

МТС-тин дузасы-биле колхоз бодунун суурунча суугарылга бутанын эртен чылына кылып, ам колхозчуларнын бажынаарынын чанынга ногаа ажылын сайзырадырын хандырар аргалыг турган. Ол болза, херээженнерин бо чылын нитинин, ажылынга илпеккейиг киириштерин, колхозчулар бажынаарынын чанында огородтук турарын, суурга ыяш тарып олуртуун хандырар турар ужурулуг. Ол дугайында болдуру аргалар улуг. Ончачанын элек суу элэинерже кандыг-даа аяк чок анаа-ла агып кирип чыдар, а ону белен ажылап ап болур.

Ындыг болза-даа, колхоз баштаар чери бо дугайында чүну-даа кылбайн турар. Баштаар чер болза, перспективтиг айтырылгарын чорутпайн, херээжен колхозчуларын нитинин ажылынга хандыраарын чедир үнелеп көрбейн, олар бажы чанынын участоктарына картофельди болгаш ногааны өстүрер аргалыг болзун дээш оларга эргежок чугула байдалдарын тургузарын оралдашпайн турар. Уруглар элсиз тургузарын колхоз даргазы эш Базыр-оол херекке албайн, харын херээженер чазын дөмей-ле чүну-даа кылып шыдаа ужурунда уруглар элсизин херээ чок деп турары бо дугайын тодаргай херечилеп турар.

Ынчангаш «Тилелге» колхозтун удуртулганын социалисттиг эгелерге дүрген чаартып тургузарынын херээ чедир үнелсеңи, культурулук чуртталап болгаш шыдалгыр амыдыралды тургузар дээш оларнын чыккулдуг күш-ажылын баштавайн турар.

Колхоз баштаар черин болгаш колхозта партия организаациянын ажыл-чорудулганында шак ындыг болбас чорукту билеп тургаш-ла, партиянын Кызыл райкомунун болгаш райкукомунун анаа шыдажып турарын кижжи кайгаар чүве.

«Тилелге» колхозтун келир үдеги сайзыралы кайгамчык таарымчалыг. Колхоз хей санныг малдыг, эки хөрзүнүг канчаар-даа аажок делгем черлиг. Суурун ногаанчыдып, ону долгандыр хаддыгы арыгын өстүреринге Ончачанын суу белен. Суурун чоогунда кара суу база бар. Ол сугну балык болгаш куш өстүреринин суу кылдыр хөөлбек кылып алыры белен.

Бир эвес колхоз баштаар черин болгаш партия эге организаациянын талазында бо дугайында онза сагыш салып, колхозчуларын күш-ажылын организастыг болгаш боттук ажылаар болза, чоокку ийи-үш чылдарын шитинде «Тилелге» колхозтун төвү ховар үнүштүг хову-нун ортузунда кайгамчык ногаан, чараш суур болур. Колхозчулар бодунун суурун чаагайжыдып тургузарын, улам шыдалгыр болгаш культурулук амыдыралды чедип алырын күзеп турарлар. Ол эки чаатай оралдажышкынын дугайында оларга партия болгаш чазак дузалап турар. Чаа, аас-кежиктиг амыдырал дээш колхозчуларын демисил баштаары колхоз баштаар черин болгаш партия эге организаациянын ыдыктыг хүлээлгези болур.

ВКП(б)-нин Кызыл райкомун болгаш райкуком колхозтарынын ажылынга ханалап кирип, оларнын удуртукчуларынын кичээлгенин чүгле хүн-бүрүнүч эвес, харын перспективтиг айтырылгарын ылаптыг шитипирлээринче угландырар хүлээлгелиг. Чүгле бо байдал-биле колхозтары большевикчи, а колхозчуларын шыдалгыр болдураарын чедип ап болур.

М. ПАХОМОВ.

Колхозтун тудугуларында

Кызылдын көдээ районун «Чер-би» колхозтун тудуг бригадазы тудуг планын хуусаа бетинде доозар дээш улуг күженишкенин салып багай эвес түннелдерин чедип ап турар. Тудуг ыяжын план эзугаар кезилдизин барык дооскан болгаш оон сөөртүлгезин чорутулушан турар. Ыяш сөөртүлгезинде 25 аяг ажылдап турар болгаш агадан 450 ыяштары машина орунче сөөрткен, 4 бажынын тайгага белеткээш, оларнын жүн колхоз төвүңге экпей туткан.

Мал кажаларынын тудушкунунче улуг күженишкенин бригада ба-за-ла салып турар.

Тудуг ажылынга комсомолчулар болгаш аныктар муракчы болуп турарлар. Эштер Бадарчы, Берегов, Байыр-оол олар эне кызыкмаккай

Эге организаациянын хуралын чүге ынчаар эрттиргенин

Чоокта чаа ВКП(б) Улуг-Хем райкомунун бодунда партия эге организаациянын бир хуралы болуп эрткен.

Коммунистер анаа районун партия конференциязынын шитипирин танышкан. Бо айтырыг дугайында илеткелди ВКП(б) райкомунун партия, профивилер болгаш комсомол организаацияларын килдизинин эргелекчизи эш Юртаев кылган.

Хуралдын болуп эртен практиказы болгаш денелин коммунистерин негелдезин хандырбаан. Эш Юртаев болдуруп кылган илеткелинге чүгле районун нити ажылын чугаалаары-биле кызыгарлаттынгаш.

Партиянын район конференциязынын шитипирин кажан эге организаацияга таныжып турган үеде, анаа холбаштыр ол эге организаациянын бодунун шитки организаация болгаш кижизидилгелиг ажылынын байдалын ханызы-биле анализтеп чугаалажыр ужурул турган. Илеткелчи бо дугайын шуут сонуурга көрбөөн.

Ол хуралга ВКП(б) райкомунун ийи дугаар секретари эш Шклев база олуршкан. Ол болза, бо эге организаациянын үчүндү дугаар турар коммунист дээрзи билдингир. Илеткел төнгөн соода коммунистер айтырыг салып эгелээ: — Бистин эге организаациянын өтөттүг согулда хуралы партия райкомунун аппаратынын ажылдакчыларынын политиктиг өөредилгези багай организаастатынп турарын демдеглээш, бо талазы-биле ажыды экижидерин эге организаация секретариындан негезин болгай. Коммунистерин ол саналын эге организаация секретари канчаар боттандырып турарыл? — деп коммунист эш Тойлуг-оол эге организаация секретари эш Толчамаадан айтырган.

Маана харынын эш Шклев берген: — Бис өтөттүг хурал кылбайн турар бис, ынчангаш ол айтырыг чугула эвес, а конференция шитипирин сонуурга чогур — деп чугаалаан.

Бо хары болза, анаа олуржуп турган коммунистерге дораан эпчок болганы тодаргай. Чүге дээрге, конференциянын шитипирин партия эге организаацияларынын ажылын моон сонгаар улам экижидип чорудар талазы-биле программа болур документи-ле болгай. Коммунистер болза, шитипирин удуртулга болдурбушаан, ол эге организаациянын ажылынын дугайында шүгүмчүлөлдү болгаш бот-шүгүмчүлөлдү улам канбалтып тургаш, четпестерин чогуур үезинде илередиң, партия ажылынын тус-тус адырларына улам экижидилгени чедип алып күзедилг. Ынчангаш, олар конференциянын шитипирин танышкан. Маана холбашыр бодунун эге организаациязынын ажылынын байдалын чугаалажыры, оон түннелинде шитипир хүлээп алыры чугула турган.

Бо хурал ындыг эвес болуп эртен. Эш Шклевтин ол хары чугаазынын соода коммунистер айтырыг-даа салбаан. Санал болгаш шүгүмчүлөлдү кончуг кызыг болган.

Хуралга чугаалажышкынын уг-шын районун партия активинин хуралы, азы пленуму ышкаш хевирлиг болу берген. Санал берген эштер конференция шитипиринде чүңүлө демдеглээш-дир, ону эдертти чугаалаарын оралдажып, районун колхозтарында болгаш МТС-те партия эге организаацияларынын ажылынын дугайын хөйү-биле шүгүмчүлөлдү турганын.

Эге организаациянын бодунун хуралы болуп турар чүве төлөздө, маана аппаратынын ажылдакчыларынын ортузунда ажылдакчы байдалын сонуургап чугаалажыр ужурул турган. Ол болдунмаан.

Бо эге организаациянын үчүндү турар коммунистерин хей кезин боттарынын ажыл хүлээлгезинин талазы-биле район масштабында ажылдарын харылап турарынын, а эге организаация секретари оларнын өөредилгезин, ажылын болгаш аажы-чаң сонуургаар, ВКП(б) Уставында бижитинген хүлээлгелерин коммунистер үргүлчү үлегерлиг күссөлтөш турарын негээр болгаш бо дугайында боду ажил чорудар дөрт хүлээлгелиг. Бо негелдени эге организаация секретари эки боттандырбайн келген.

Партия эге организаациянын секретари ол ажил хүлээлгези дээш харысалгалыг ажылдаар херек. Эш Толчамаа хуралдын белеткелин четпес организаастаан. Ынчангаш коммунистерин бо хуралы болза, эге организаациянын бодунун чоокку үеде кылып ажылдарын талазы-биле шитипир чок болган. Чүлө протоколду бижип каарын хурал президиумунга дагып каан. Протоколду доктааткан кезинге олар чүү деп бижирин билдинмес болган.

Партия райкомунун ажылдакчылары боттарынын эге организаациязын хуралын шак мынчаар шынар чок болгаш шың эвес практика-биле эрттиргенин бурзуун миннип көрө чогуур.

С. ВЛАДИМИРОВ.

Экзаменнерге клазымны канчаар белеткээн мен

Кажан мен дөрткү классты хүлээп ап тура, мээң өреникчилерим экзаменнер дужаар болгай, оларга ол харысалгалыг, берге херектин бирээзи, чүге дизе: бир чүүлүнде, экзаменнерни олар эн баштайгызында дужаар, ийн чүүлүнде, эге школага өренип эрткен бүгү чүүлдерниң хемчээли-биле санажыр алаар дээрзин ол дораан-на бо даан мен, ыңчагаш өөредилге чылынч баштайгы хүнеринден эгелээш-ле мен, ол харысалгалыг херекче уругларны эки белеткээрни боданып эгелээн мен.

— Экзаменнер дужаары дээрге, силерниң дөрт чыл ишинде өренип келген чүүлдериниң талазы-биле күрүне мурунунга санажырганыңар-дыр, ыңчагаш амдыгааштан шупту тергини эки өреникчи — деп оларны үргүлчү чагып, аңаа хынамчалыг белеткенирин барык-ла кичээл бүрүзүнде сагындырып келдим. Өренип эрткен материалдарны катаптаашкыны кышты өттүр чорудуп келген болумза-даа, а экзаменнерге чогум быжырымчалыг белеткелди мен үшкү улдуңуң төнчүзүндөн бээр системалык-биле эгелээн мен.

Дөрткү улдуңуң эгезинде өреникчилерниң класс хуралын чыып-дырып, аңаа ам болур экзаменнерни дугайын оларга чедингири-биле тайылбырлап, билеттерниң айтырымдары-биле таныштырып, ух экзаменнерниң эрттер чурумун угадып билиндирген мен. Ол ышкыш экзаменнерге белеткенир талазы-биле бажынарга бот-кичээли канчаар кылырынч аргаларын өреникчилерге үргүлчү сүмөл келдим. Ынчагаш өреникчилер экзаменнерге белеткелди талазы-биле демделге кылырынч ийн кылыраажын тургузуп алганнар: арифметика болгаш орус дыл талазы-биле.

Экзаменнерни чүгле тергини эки демдектерге дужаарынча угланган кыйгырылганы чараштыр парлап бижээш, класстың ханаларына азып, оларны адаана экзаменнер дужаашкынына хамаарышкан булуңчулуктарын делгеп шимээн бис. Ол булуңчулук бүрүзүндү адаана болгаларың чикк кылыныгыларын, хереклетинер доктарының үлгерин, экзаменнерге белеткел талазы-биле башкың сүмезин, солуннардан алган расказтарың тус-тузунда бижигилеп аскалаан турган.

Экзаменнерге белеткел дугайында мооң адаана темаларга хамаарышкан беседаларны класка каш удаа чоруткан мен: «Келир үениң оору», «Мен кым болур мен» (бо беседаларның сөөлүндө өреникчилер сочинилер бижээш). Экзаменнерге белеткел талазы-биле уруг-

ларның идеяларын хайныктырар сорулга-биле мооң адаана расказтарын өреникчилерге номчуп таныштырган мен: «Мерген угааның сандайы», «Езулуг найбарал», «Бир школада» (1950 болгаш 1951 чылдардагы «Дружные ребята («Найбаралдыг уруглар»)» деп журналдан). «Орус дылдың аас шылгалдазы» (1951 чылдагы № 42 «Пионерская правда» солундан).

Орус дыл талазы-биле ийн дөрткү класстарың аразына ийн удаа конференция эрттирдис, оларга өреникчилер бот-боттарың билин хынажып, экзаменнерге чогум кайы класс эки белеткенир турарын илереткенер. Оон ангыда, «нарын кылыныгыларлыг бодалгарың кым мурунай бодаарыл» деп айтырымга хамаарыштыр класка каш удаа маргылдаалыг кичээлдерни база эрттирип келген мен.

Экзаменнерге чединшикниң белеткенир талазы-биле уругларыңа эки дузалашсын дээш, класс өреникчилерниң ада-иелери-биле тускай хуралды эрттирип, бо харысалгалыг хүнерде оларның хүлээлгелериниң дугайын угадып таныштырган мен. Манаа хамаарыштыр өөредилгезинге кошкак өреникчилерниң ада-иелери-биле беседаларны хей катап чорудуп, уругларыңа канчаар дузалажырың, оларның хүн режимин канчаар сагытырарыл дээш ышкыш айтырыгыларның талазы-биле чугула-чугула сүмелерни оларга берген мен.

Өөредилгезинге кошкак өреникчилер-биле немелде кичээлдерни мен, дөрткү улдуңуң эгезинде чогадып кылганым план бугаар доктамаал чорудуп, ыңчагаш оларның хей кезини эки өөредилгелиг өөрүнүң денелинге чедир көдүрүп шыдадым-даа. Мээң клазымның бүгү өреникчилери экзаменнерни дужаарына ам шуут белен болгаш салдыган бүгү айтырылгарга долу, чиге харыларын берип турарлар. Ылангыч мээң клазымда өреникчилериниң ишинде Л. Ситникова, Н. Кокулова, И. Воронина, В. Салатов, В. Мезенцев дээш оон-даа эске өреникчилер эге школаның бүгү дөрт класстарың программаныңдан алган айтырылгарга идик чок, делгеренгей харыларын берип, шенелден бижимел ажылга турар тергини эки күсөдип турарлар.

Мээң клазымның бүгү өреникчилери школа доозарың экзаменнерни шупту чединшикниң дужаан шыдаар болгаш ийн-чыччылар турбас дээрзинге ам шуут-ла бүзүрээр мен.

Е. ЧЕМОКОВА, Кызылдың № 7 ортумак школазының дөрткү «В» клазының башкысы.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИН ХООРАЙЛАРЫНДА

Майкоп. Адыгей автономнуг областың найсылалы, Краснодарский крайның хөй-хөй хоорайлары болгаш станицалары-биле автомобиль харылаалыг болуп турар.

Чурукта: Майкоп хоорайда автомобиль вокзалы. Чуруу В. Куновтуу. СЭТА-ның прессклишези.

Районнун үлетпур комбинадының ажылын экижидер

Чадаананың үлетпур комбинады бүдүрүлгө планни күүсөдирин хандырбайн турары элээн үр үеде үргүлчүлөп келген 1951 чылдың бүдүрүлгө программаның чүгле 93 хуу күүсеткен. Бүдүрүлгө программасы чүгле нитизини-биле күүсетинмейн турар эвес, ассортиментилерниң талазы-биле күүселдизн база чыгып калып турар.

Ол комбинаат 1952 чылдың бирги кварталында бүдүрүлгенин нити продукциязын кылып бүдүрер онаалгазын чүгле 87 хуу күүсеткен. Бүдүрүлгө программасы күүсетинмейн турарың кол чылдагааны болза, ажылчы күштү шың таарыштыр тургуспайн турарында болгаш ажылчыларның квалификациязын бедидер хемчеглерин албайн турарында болуп турар. Чижээлээрге, мергежилди бызаңчы кижини чамдыкта аңаа эске ажыл кылдырып каап турар, оортан куш-ажылдың бүдүрүлгүлүү кудулап турар.

Чадаананың үлетпур комбинады болза, колхозчуларның чаа сууржуу амдыралга хереклет турары бажың иштиниң херекселдерин кылып бүдүрериниң онаалдазын ыракта четпес күүсөдип турар. Комбинаттың дирекция чери (директору эш Швелёв) чиг-эт болгаш материалдары белеткен алырынга барык сагыш салбайн турар. Оон журунда бызаңнаар цехтин ажылчылары үр үеде ажылдаалары материалдар манат туруп бээр чоруктар эвээш эвес таварышкылазы. Оон журунда планда көрдүнгөн

кылыгылар күүсетинмейн барып турар. Комбинаттың директору эш Швелёв ол дугайын транспорт чогу-биле материалдар болгаш чиг-эттерни чедип ап шыдавайн турарывыстан болуп турар деп шың эвес тайылбырлап турар. Ындыг бе дээр-ге, комбинатта ийн автомашина болгаш он ажы ажыл аъттары бар. Машиналарың ажыктыг кылдыр ажылдарың орнуңа чыскаалдан үндүрүп алган турар.

Комбинатта дериг-херекселдер база четчири-биле бар болуп турар. Ол дериг-херекселдерни четче ажылдавайн турарыңдан бүдүрүлгө программасы күүсетинмейн турар болгаш бүдүргөн продукцияларын бот-өртээ планда көрдүнгөндөн улгадып турар. Комбинатта партия организациязы база кошкак ажылдап турар. Ында партия организациязы социалистич чарышты удурунуга болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун быжылаарыңа боттуг дузааны дирекция черинге көргүспейн турар. Партия ажылының кошкак тургустунганыңдан ийн проффелет болгаш комсомол организациялары база четпес ажылдап турар.

Районнун үлетпур комбинадының ажылында четпестериң дүргөн жайладыр хемчеглерни доп-дораан ап чорудары ВКП(б) райкому болгаш районнун ажылчы чоншарың депутаттар Соведиңден база областың чүрт үлетпурчүи килдизинден негетинип турар. Н. ПЕТРИК.

Өргелерни узуткаар

Өргелер болза, бистиң чер ажыл-агыйымыска улуг хораны чедирип турарлар. Олар бистин тарааларымыстың шөлдерин болгаш огородтарны үрегдеп турарлар. Олар чамдык халдамырлыг аарыларның таралдыкчылары-даа болуп турарлар. Ынчагаш бистиң чуртувуста өрге-биле демиселге улуг кичээлге ий салып турар. Көдээ ажыл-агыйын культуураларың дүжүдүн бедидери дээш демиселдин бир кезээ болза, көдээ ажыл-агыйның хоралакчылары-биле демиселди күштөлдирери болур.

Өргелер болза, тараа шөлдериниң чанынга ийикле мырынай бодунга турлагал алгаш, тарааның чазыч черге чашкан үрезиниң чыып чинринден эгелээш, хора чедирип эгелей бээр. Тараа чайын көк сыпка турда саспа базыл, кыргый тайнал кагылаптар. Ынчаар өргеге кестирип каалкан тарааның үнүжү багай болур болгаш дүжүдү кудулаар. Ол ышкыш огород культуураларың, бахчыларың база шак ыңчаар үрегдээрлер. Өргелер чүгле тараа шөлдеринге хоралыг эвес, олар сиген шөлдерин база үрегдээрлер.

Бистиң тарып олуртуп турарымыс аныкк ыштарга өргелер дык хоралыг, чүге дээрге, олар ыштарның дазылдарын касканнап, оң дазылыңче баар чемиштерни болгаш өл-шкыты моондактарлар.

Өргелер-биле демиселге сая-сая рубльдерни чыл бүрүде-ле чарыдап турар бис. Хээкчилер-биле демисел чорударың тускай отрядтарыңдан аңгыда колхозтар болгаш совхозтар улуг ажылды чорудар ужурулуг, өрге болгаш эске-даа хээкчилер-биле демисел чоруктарыңа трудоденерни санап бээрин соттандырар. Чер ажылының культууразын бедидери, ылангыч тарылга ээлчештирилгезин шың чорудары,

сугтарылга системаны экижидери өргелер-биле демиселди улам күштөлдирер. Өргелерни узуткаар хемчеглерниң бирээзи болза, ону кезин хереклээр дээш өлүрери болур.

Шаанда өргени кезин алыр дээш барык-ла өлүрбес чыгы чораян. Сталини беш чылдарда тургустунган бистиң алгы-кеш ажилдап кылыр күчүлүг үлетпурчүс тургустунган. Бистиң ол үлетпурчүс өрге кезинден кончүт эки кылыгылары бүдүрүп турар.

1952 чылда өргениң кезин алыр дээш өлүрери организастыг эрттер ужурулуг. Колхозтар болгаш совхозтар, школар болгаш комсомол организациялары тускай бригадаларны тургузар ужурулуг. Ол бригадаларны алгы кыш белеткелиниң чери бүгү-ле херектиг чүүлдер-биле хандырар. Өргелер төрүп эгелээрини мурунуда (олар май, июнь айларда түдүктөп өөрүүлөр) оларны өлүрер ажылды массалык-биле чорудар.

ССРЭ-ниң Белеткелдер Министрствозунун «Алгы-кеш белеткелиниң» Бүгү-эвилелиниң катыжышкын чери өргени тулап өлүрериниң талазы-биле школачы уругларның маргылдааны чылдыңна чарлап турар. Сезон дургузунда хөй өрге өлүргөнгөр болгаш кештерини эки шынарлыг кылдыр ажаагаш дужааннар тилекчи деп санатарар. Ол маргылдааның тилекчилеринге ашканың шааналын тыпсыр. Бирги болгаш ийги чериниң шааналына четкенер Москвада көдээ ажыл-агыйның Бүгү-эвилел делгелгезинге баар өргени чедип алырынга кандидаттура болур.

КУЛИПАНОВА, «Алгы-кеш белеткел чериниң» Тыва областа конторазының аңалга талазы-биле ажылдакчысы.

Хөй-нитиниң чөмөнчилге чериниң ажылын экижидер

Мөңгүн-Тайга районнун төвүнде районунуң столовазы элээн үр чылдарда ажылдап келген.

Ынчалза-даа райпо баштаар чериниң хөй-нитиниң чөмөнчилге чериниң ажылын экижидеринче сагыш салбайн турары-биле ол столовада чугула хер-херекселдер: стол, сандай, сава аймаа чедишпейн турар. Ол столовада чүгле 3 стол барын

чугаалаарга-ла факты четчир. Столовазың кылып турар чөмөнчи шынары база-ла багай болуп турар болгаш аш-чөмөн эки шынарлыг кылдыр кылып билер кадарлар-биле столовазың база-ла хандырбаан. Моон түнелдинде столова хөй-нитини чөмөнчилге чериниң негелдизин бүгү тала-биле ыракта-ла хандырбайн турар.

И. БОРБА-ОЛ.

«ШЫННЫН» МАТЕРИАЛДАРЫНЫН ИЗИ-БИЛЕ «Суму Совединиң чөгөнгич байдалы»

1952 чылдың февральдың 1-де үнгөн «Шын» солунга «Суму Совединиң чөгөнгич ажылы» деп эгелиг чүүлде Солчур сумуда мелдунктуну суму Соведи ыяш-биле хандырбайн турганын бижээни шың болган бол-

гөш ам мелдункт 1952—53 чылдарның кыжынында оттулар ыяш-биле хандырынган деп «Шынын» редакциязыңа Өвүр райкүсскомнун секретари эш Шагдыр харылаан.

МАЛ ЧЕМИ КОРНЕПЛОДТАРЫНЫН БЕДИК ДУЖУДУН КАНЧАП АЛЫРЫЛ

Бистиң областа социалистич көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң өзүлдизин-биле кады, колхозтарда болгаш совхозтарда малдың баш саны чыл-бүрүде көөдөн турар.

Малдың баш санының үзүктел чок өзүлдизин хандырар, оон-биле чергелештир малдың продуктулуун көвүдөдир төлөөдө, хөй саныг кадыг, шыктыг болгаш концентраттыг чөмөнчери чыл бүрүде белеткээр. Кадыг болгаш концентраттыг чөмөр-биле чергелештир малдың турум азырал үезинде оларларның ногаан ойт-сигени, солуп турар силос болгаш мал чеми корнеплодтар (дазылында чемиштиг үнүштер) ышкыш шыктыг чөмөр үлүг черни элээр ужурулуг. Чөмөрлөгө корнеплодтарны малдың организмни беш шингээдип алыр, оларда ызы-бүрү хоолулуг чүүлдер бар болгаш малдың чөмө туралыг чоруун улгатырар. Кышкы үеде шыктыг чөмөр чок болза, чаш малдың өзүлдизин саададыр, сөөктерин кошкадып суларадыр, ыңчаарга улуг малдарны кызыраар, ара салыр болгаш продуктулуун кудуладырыңа чедирер авитоминоз деп аарыгы болдуар.

Суттуг малды чөмөргөндө чөмөргө корнеплодтары оларның сүт продуктулуун элээн бедидер дээрзин мал ажылының муракчыларының практиказы көргүскөн. Корнеплодтары өстүрүп, ажаап алырынга чарыгалдар улуг эвес болгаш малдың продуктулуун болуру-биле олар шуут дуглатынар.

Агротехниканы шың чорутканды бир гектардан 600 болгаш оон-дээ хөй центнер корнеплодтары ап болур бүрүн арга областың колхоз болгаш совхоз бүрүзүнде барын Дуржулга станциязының дуржулга ажыл-агый тодаргай көргүскөл. Ындыг дүжүт турда гектар бүрүчү шыктыг чөм-биле кыштын дургузунда 12-ден эвээш эвес инектерни хандырып болур.

Чижээ, Дуржулга станциязы 1951 чылда мал чөмөнге тараан брикуваның бүгү шөлүңүң гектар бүрүзүндөн 611 центнер ортумак дүжүттү алган, ыңчаарга чазыч куш өдээ болгаш хүл төккөн элээн бедик агротехниктиг тус-тус шөлдериниң бир гектарыңдан 1000—1200 центнер дүжүттү алган.

Бистиң чурттуң көдээ ажыл-агыйының тус-тус муракчылары бир гектардан 1500—2000 центнер чөмөрлөгө корнеплодтарының дүжүттүрүн ап турарлар. Чөмөрлөгө корнеплодтарының ортумак дүжүлдө тараа корнеплодтарыңдан 3—4 катап хөй хоолулуг бүдүмелдерни берип турар.

ЧӨМӨРЛӨГӨ КОРНЕПЛОДТАРЫНЫН ХЕВИРЛЕРИ

Бир ажыл-агыйга чангыс хевирлиг корнеплодтары өстүрүп доруктурары-биле кызыгаарлатынмай, харын элээн каш хевирлерни тарыры ажыкты деп чүвени практика көргүскөн.

Тыва автономнуг областың байдалында сугтарылгалыг чер ажылынга мооң адаана чөмөрлөгө корнеплодтары чединшикниң тарытынып болур: турнепсе, чөмөрлөгө болгаш чөмөрлөгө брикувазы болгаш чөмөрлөгө свёклазы. Сөөлгү үеде свёкла сорттарың чигирлиг болгаш чартык чигирлиг (чартык чигирлиг кызыл, чартык чигирлиг өкпе өңүг, чигирлиг империяль) сорттар улуг непперээшикниң болуп турар. Свёканың чигирлиг болгаш чартык чигирлиг сорттары эске корнеплодтарга бодаларга элээн хөй хоолулуг чүүлдерин тулап турар.

Чөмөрлөгө корнеплодтарын өстүрүп доруктурары-биле шилип аларда ажыл-агыйның хөрзүн-агаар талазы-биле онза чүүлдерни өренип көөрү чугула: Свёлга болза, кара доврактыг элээнниң хөрзүннерге

эң-не бедик дүжүттүрүн берип турарын, ол ышкыш свёлга кужурлуг черлерге эки дүжүттүрүн берип болурун дуржулгалар көргүскөн. Брюква болгаш турнепсе деп кара доврактыг черлерге дээр дүжүттүрүн берип турар, ол ышкыш оларны эки едек төккөн дой-доврактыг болгаш элээн колдан хөрзүннерге чединшикниң өстүрүп болур.

ТАРЫЛГА ЭЭЛЧЕШТИРИЛГЕЗИНДЕ КОРНЕПЛОДТАРЫНЫН ЭЭЛЕП ТУРАЧЕРИ

Корнеплодтар боттарың чедир өзеринге ханы аңдарган чагай хөрзүнүң негеп турар.

Чөмөрлөгө корнеплодтарыга эки чер болза, ферма чанында болгаш шынаал оларның тарылга ээлчештирилгезинде шөлдер болуп турар. Оларны хөй чемишчилге төккөн хөрзүндө хөй чылда үнер сигенирниниң соонда ийн дугаар азы үш дугаар культура-биле тарып турар. Ол ышкыш оларны бахни культуураларың соонда тараанда ногааларың тарылга ээлчештирилгезинге өстүрери база эки болур.

Корнеплодтары элээн каш чылдар иштинде чангыс-ла черге улаштыр өстүрүп турар болза, оон дүжүдү кудулаар. Эрги черге оларны тарылгазын 4 чылдан эвээш эвес үе эрткенде ам катап чорудар херек.

Крест хевирлиг өңүг корнеплодтары—брикуваны, турнепсти капустаның болгаш эске-даа крест хевирлиг өңүг корнеплодтарың соонда тарып болбас.

Ногаа шыгжаар черлерден болгаш мал кажааларыңдан корнеплодтарың участоктарың аразы ырак эвес болуру чугула, чүге дээр-ге, ол ырай бээр болза, сөөртүлгө чарыгалдар көвүдээр болгаш ол шыктыг чөмөрлөгө өртөөш элээн улгатырар алаар.

КОРНЕПЛОДТАР ТАРЫРЫНГА ХӨРЗУННУ БЕЛЕТКЭЭРИ БОЛГаш ЧЕМИШЧИДЕРИ

Корнеплодтардан бедик дүжүттү аларда хөрзүнүң эки чемишчилге турар ужурулуг. Амгы үеде областа минералдыг чемишчилгелер чок болуп турар төлөөдө, өдек, күш өдээ, печка хүлү болгаш эске-даа ол ышкыш чер-чериниң чемишчилгелерин оларның сунуңа гажылаар.

Өдек болза, корнеплодтар тарырыңа дээр чемишчилге болур, ол болза, үнүшке херектиг бүгү-ле хоолулуг чүүлдерни бодунуң составыңа тудуп турар, оон аңгыда корнеплодтарың өй-тавында өзеринге чугула кылдыр хөрзүнүң чымчачып турар.

Бир эвес корнеплодтарың ферма чанының тарылга ээлчештирилгелеринге өстүрер болза, чылдыңна бир гектарга 30—40 тонна өдек тогөр, а сугаттыг черлерге тараанда өдектин санын 50—60 тонна чедир көвүдөдөр.

Печка хүлүн аңдарар аңгыстың кырыңа, күзүн бир гектарга 2—2,5 центнер кылдыр өдек-биле кады хөрзүңгө төгөр ужурулуг. Оон аңгыда куш өдөөн азы суук өдекти немелде чемиш шынарлыг кылдыр ажылаар. Корнеплодтарың немелде чөмөрлөгө оларны өзүлдизиниң үезинде чорудар.

Чайның ортан үезинде корнеплодтар боттарың хемчээлинге идеяк кейлиг улгадып эгелеп турла олар хөрзүңчө бар-ла шаа-биле хачылап кирер апаар. Бир эвес хөрзүн кылдыр аңдартыңан болгаш кончүг дыгыжаан болза, корнеплодтар уяналып эгелээр болгаш боттарың өзүлдизин доктадыр. Ынчагаш, корнеплодтар тарыры хөрзүнүң 23—25 сантиметр ханы кылдыр аңдаргаш, кырын эки хоодуп чымчаткан турар ужурулуг.

Корнеплодтар тарырыңа белеткээн чериниң шыгың камгалаар төлөөдө, ону чазын эрте илтиртээрни чугула. Пок үнүштер-биле демисел чорулга-биле чаксы эрте сугтарылгалы болгаш культивацияны чорудар. Пок үнүштер үеде бээрге, ийн дугаар культивацияны чорудар.

Чижээ, Дуржулга станциязының дуржулга ажыл-агыйыңа 1951 чылда рассадаларны май айы сөөлүредир олуртуп тарааш, чаксы үеде пок үнүштер-биле чоруткан демисели эки түнелди берген. Шөлдериниң покталышыңы элээн эвээжээш.

УРЕЗИН, ТАРЫЛГА БОЛГаш ОЛАРЫНЫН АЖААЛГАЗЫ

Тарырының чүгле муруну чарында чөмөрлөгө корнеплодтарың үрезини үнүңгелениң талазы-биле хынатыңан, оларның немелде артылашкынын чоруткан турар ужурулуг.

Бистиң областа сугтарылгалың соонда безин чазын хөрзүнүң үстүкү кады шыкты дүргөн чидирип турар төлөөдө, үрезини, ылангыч свёлга болгаш морковь үрезини тарырының (чажарының) мурунуда явазыла шыгылар ужурулуг. Ол сорулга-биле үрезини шала азы брезент кырыңа 20 сантиметр чедип кылынадыр чадып төккөш, сүбиле сугтарар болгаш холуштур булгаар, оон соонда шоодайлар-биле шып шуглаар. Дараазындагы хүнде база катап шыгылар. Үрезин-бизге артык өл-шкы турбазын дээш, база температура 15—16 градустын өрүлөвезин дээш хайгаараар херек. Үрезинерни өстүрүп шыгылары 8-тен 10 хүн чедир үргүлчээр. Хөмгөн (шенээн) үрезинерниң 5-тен эвээш эвес хузуу көстүп келирге оларны чажарыңа киирери чугула.

Брюкваның болгаш турнепстин үрезини бодунуң өзүлдизинге эске корнеплодтарга бодаларга эвээш шыкты негеп турар, колдуңда оларны чажарының мурунуда өстүрүп шыгытпас. Тарылга мурунун сугтарылгалың чорутпайн тургаш, корнеплодтарың эки болгаш бир дески үнүжүн алыры беге. Ынчагаш корнеплодтар тарырыңа хөрзүнүң белеткээри тарылга мурунун сугтарылгалың чорудары-биле эгелээр, оон соонда культивацияны болгаш илтиртээниң чорудар. Сугтарылга арыктарының аразының хемчээли корнеплодтарың ийн одуругжаштары.

Р. РУСИНОВА, Дуржулга станциязының эрте ам ажылдакчысы.

Чехословакияда 1952 чылдың күрүне шаңналдарын тыысканы

ПРАГА. Май 10-да Прагага эртемни, чогаалдыктын, искусствонун, уран-чүүлдүн талазы-биле шыгарганга чедиишкннерлиг болганы дээш 1952 чылдың күрүне шаңналдарын тыысырын дугайында Чехословакиянын президентизи Клемент Готвальдның шийтпирин парлап үндүргөн. Ол шийтпирни сөзүгү «Күрүне шаңналынын лауреады» деп хүндүлүг атты эртем ажилдакчылар, элекчилер, чогаалдыкчылар, чурукчулар, скульпторлар, композиторлар, театрыны, кинонун ажилдакчылары — шүптү 79 кижиге болгаш тос коллективтерге тыыскан.

1952 чылдың күрүне шаңналынын лауреатарынын арасында: профессор Вейтхер Яреш, ол бедик атты металлургия айтырыгынын талазы-биле ном дээш алган, Чехиянын минералдарынын дугайында беш томнарлыг ажылы дээш шаңалаткан — профессор Иозеф Кратохвил, «Густин революстуг шимчээшкини» деп номну бижээ — доцент Иозеф Мелек болгаш өске-даа дыка хөй чехословак эртемденер бар.

Пльзеньин В. И. Ленин атты заводун конструкторлар коллективинге Чехословакияга шаала

даштыкыдан кирип ап турган аар станоктары чогаалдык тургусканы дээш күрүне шаңналын тыыскан. Яшур аарыга удур вакциннерни шийчилээни дээш профессор Антонин Клобоукка күрүне шаңналын тыыскан.

Дыка хөй санныг чогаалчыларга болгаш уран-чүүл ажилдакчыларына база-ла күрүне шаңналдарын тыыскан.

Май 10-да Прагага уран-чүүл ажилдакчыларынын бажынынга 1952 чылдың күрүне шаңналдарынын байырлыг хүлээдишкни болган.

Анаа премьер-министр Антонин Запотошкий чүве чугаалааш, 1952 чылдың күрүне шаңналдарынын лауреатарына байыр чедирип, чаа-чаа чогаалдык чедиишкннерлиг болурун олардан күзөөн болгаш Чехословакиянын эртем, техника, литература болгаш уран-чүүл ажилдакчылары совет улустуң үлегерин өзүгаар чаа аас-кежиктип амырдалды тургузарына мога-шылаг чокка өөренип, Төрөөн чурттуң чечкелтишкнини чедип алырынче кыйгырган.

(СЭТА).

Чарыш киржикчилери — вьетнам тараачынарның конференциясы

ШАНХАЙ. Вьетнамның информация агентилелиниң медээзин өзүгаар алырга, апрель айда Сонгу Вьетнамга чарыш киржикчилери — вьетнам тараачынарның конференциясы болуп эрткен.

Ол конференцияга Сонгу болгаш Төп Вьетнамның янзы-бүрү районнарында 44 төлөөлөр, а ол ышкаш Вьетнамның элээн каш удурткучу ажилдакчылары киришкен.

Вьетнамның күш-ажыл партиясынын (Ляо Донг) төлөөлөкчизи Хо Вьет Танг эге сөс чугаалаан.

Ажылчы чоннарның материалдыг байдалын экивидериче болгаш Вьетнамның Улустун армиязынын херегелелин хандырынче угланган бүдүрүп үндүрүшкүнү бедидерини болгаш камналганын чурумун боттандырынын планын күчүслериниң талазы-биле сорулга конференциянын киржикчилериниң мурнууда туруп турар дээрзин медээжил-агы министриниң оралкычы Зям Буан медэглээн.

Чарыштын киржикчилери рис

тарып үндүрерин 1950 чылдың денелинден 20—30 хуу улгатырганын конференциянын төлөөлери медэглээнер. Бо чедиишкннер болза, хуу ажилдарынын дыка хөй рационализаторжу саналдарын болгаш чаа методтарын непереткенини ачызында чедип алдыган.

Дайзынны дүргени-биле тиилеп алырына болгаш бүгү делегейге тайбын камгалаарынын хережине салышкынны кылары-биле президент Хо Ши Минини, Вьетнамның күш-ажыл партиязынын (Ляо Донг), Вьетнамның катшкан национал фронтунунуң (Льен Чыае) болгаш Вьетнамның улустуң казаанын ажилдап кылган планын күүседип, бүдүрүп үндүрүшкүнү бедидер болгаш камналганын чурумун боттандырып сорулга-биле чарышты массалыг шимчээшкннге хуулуларына деткимче кылды деп конференциянын киржикчилери конференцияны хаарынын хүнүнде хүлээгенер.

(СЭТА).

Моол улустун революциязынын үжен бир чыл оюнга уткуштур

УЛАН-БАТОР. Моол Улус Республикаынын ажылчы чоннары моол революциянын июль 11-де болур 31 чыл оюн күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкннер-биле демдеглээр деп турар.

Чуртта эң мурнакчы рудник—Чонгонгольдун маршал Чойбалсан атты рудниктин ажылчынарнынын, инженер-техниктиг ажилдакчыларынын, албан-хаакчытарынын коллективи улусчу революциянын 31

чыл оюнга алдар кылдыр социалисттиг чарышты калбартыр база совет ажилчынарның күш-ажылынын станавочу методтарын шингээдип ап, бо чылдың чеди айларынын планын июль 11-де күүседип деп кыйгырынын республиканың үлетпүр бүдүрүлгелериниң бүгү коллективтеринге үндүргөн.

Чонгонгольдун кыйгырынын ам чурттуң бүгү бүдүрүлгелеринде чугаалааж көрүп турар.

(СЭТА).

Манадада тайбың камгалаарынын национал конференциясы

ТОРОНТО. Май 11-де Торонтога тайбың камгалаарынын национал конференциясы ажылын дооскан.

Улетпүрүнүң чүүл-бүрү адырларынын ажилчынарнын төлөөлээн янзы-бүрү провинцияларынын төлөөлери, Торонтоунуң электриктери, Британ Колумбиянын балыкчылары болгаш судалар тургузукчулары, Квебектин идик-хеп, алгы-кееш кылар ажилчынары боттарынын саналдарына чепсекти эидере кылып турарынын болгаш делегей садын кызыгаарлаанынын түнелинде үлетпүрүнүң чүүл-бүрү адырларында болуп турар шынгы кризисте болгаш ажил чокталар чорукту чугаалап турганнар. Хөй талаларың садыгыныч чок болуп турарынын болгаш боттарынын продукцияларын сымгадыр аргазы чок болуп турарынын ужурундан фермелерниң таварыштыр бергелериниң дугайын Манитобаның болгаш Саскачеваның фермерлери чугаалааннар. Культура ажилдакчылары — Канаданың алдарлыг шүлүкчү Уоллес, чогаалчы Жан Жюль Решар, скрипач Пилутик олар чүгле тайбын камгалап тургузар чорук болза, культураны камгалап ап, оон сайыраарына дузалап шыдаар дээрзин айтканынар.

Делегей харылаазында шынгыраашкыны болгаш экономика талазы-биле бергедээшкннерни чүгле

улуг күрүнелериниң аразына чугаалажышкыны кылып, Тайбың Пактызын чарып, боо-чепсекти кызырып, бүгү чурттар-биле садыглажышкыны калбарттып тургаш, ам узуткап болур деп чугаалап турар резолюцияны төлөөлөр хүлээп алган.

Бактериологтуг дайынның талазы-биле бурудадышкынынын шынгызы болгаш ам безин алдыган барымдаалар болза, шынгыны истап хынаашкыны чорударын негеп турар деп резолюцияда чугаалап турар.

137 кижиден тургустунган тайбың камгалаарынын Канада конгрессиин Национал чөвүлелин конференция сонгаан.

Бүрүткээшкннин четте түнелин өзүгаар алырга, конференциянын ажылында 2.818 төлөөлөр, оон иштинде 435 корреспондент төлөөлөр киришкен болган.

Конференциянын сонда «Мэлл лиф гарден» деп хаагыг стадионга 10 муң ажыг кижии киришкен хоорайнын тайбың камгалакчыларынын нийти митингизи болуп эрткен.

Митингини болдурбас дээш фашисчы кижилериниң кылган оралдажышкынынын митингиниң киржикчилериниң организастаан куженишкннерин ойтур шапкан.

(СЭТА).

АКШ-та негрлерни дорамчылап, бастып турар

Америк профэвилелиниң ажилдакчызынын медегели

ВАШИНГТОН. Күш-ажылдың болгаш бүгү-ийтинин чаагай амырдалынын айтырыгынын талазы биле комиссияны кудуку комиссиянынга болган хуралга апрель 6-да чүве чугаалап тургаш, электри болгаш радио үлетпүрүнүң катышкан хамаарышпас профэвилелиниң вице-диргазы Джеймс Маклиш АКШ-та негрлерни кызып-кыйып, оларны дорамчылап турарын херечилеп турар барымдааларны көргүскен.

Бүдүрүлгө черлеринде оларны дорамчылап, бастыр чорук болза, «негр чурттакчыларын чедимес, ядараганга амырдалга таварыштырып турар» деп Маклиш чугаалаан. 1950 чылдың бүрүткелинде айтып турарын өзүгаар алырга, негр өбүленин ортума олча-ажык ак кштин өг-бүленин ортума олча-ажындан 40 хуу куду болуп турар.

не айыылдыг болгаш эн-не хир-чамың ажилдарда ажылгап турар... болгаш оларнын күш-ажылын эн-не куду хемчээл-биле төлөп берип турар болган.

Маклиштин оон ынай айтканы болза: туруп турар хоойлуларын болгаш чер участоктарын, бажынар садыглаар компанияларын база камгалап компанияларын кызып-кыйып турарынын түнелинде Американың кайы-даа девискээринде негр чурттакчылар антисанитарлыг чурттагалга черлеринге амырдал, сынмарлажып ужурга таварыштырар. Мону улам тодалары-биле Маклиш «Аркнчурөл форум» деп журналдың—Гарлем ышкаш ындыг негр районда дег, чон ол хире сынмарлажып чурттаар болза, Каттышкан Штаттарын бүгү-ле чурттакчылары Нью-Йорк хоорайнын чартыгына сына берип болур дээрзиниң дугайында бижээни чижекке ап чугаалаан.

Бо түнелдер ындыг тодаргай болуп турар-даа болза, чүвенин херек кырында байдалын долузу-биле илерепей турар. Негрлер болза, ак кштингерден ийи катап эвээш ажил телеверин ап турар. Негрлер чурттап турар районнарда бажынарның байдалы ак кештиглерин чурттап турар бажынарында ыракта дора болза-даа, аар өртекти төлөп турар. Негрлерниң чурттап турар районнарынче багай шынарлыг аш-чемни чорудуп турза-даа, оларнын өртекти база-ла аар болуп турар деп Маклиш чугаалаан. Амырдалдың үнезиниң аартап турар чорук эң ылангыч негр чурттакчыларга оңа гэр-човулангыч болуп турар дээрзин Маклиш медэглээн. Ядарап-тургедээшкннин өзүшкүнү оларнын амырдалын улам-на шыдажыр аргажок болдуруп турар.

Ол хамаан чок негрлер аарып турарынын үнезинде безин дорамчылаашкыны чорукта таварыштырарлар. Хуу болгаш күрүне-даа эм-нелгелеринде ындыг чоруктуң болуп турарынын ужурундан эмпелге черлериниң бүдүн чартык миллион оруннарнын чүгле 15 муңун негрлерге чөпшээрер турар, азы бүгү чурттакчыларың 10 хуузу негрлер болуп турза-даа, ол оруннарнын чүгле бир хуузун берип турар.

Ажыл телеверин алыр эргежок, теарымчалыг амырдаар черлери чок, эртем-билини болгаш эмиң дузалашкынын алыр аргазы чок негр улус болза, демократиянын кол-ла чепсээ—сонгудаларга киржир эргези база чок болуп турар. Чурттуң мурнуу чүгүнде сонгулда үндүрүү, бадылаашкыны киржир дээш эмиң эрттир шынгы негелдер, баштайгы сонгудаларга чүгле ак кештиглер киржир дугайында система болза, сонгудаларга негрлерниң киржир аргазын болдурбай турар. Сонгу чүкте сонгулда мурнуун чүүл-бүрү ажилдары негрлерниң бадылаар эргезин долузу-биле кызып турар.

Бо бүгү чоруктар болза, чазак органнынга болгаш күүсекчилер органнынга, хоойлу үндүрер черлерге болгаш суд эрге-чагыргаларына негр улустун төлөөлөкчилерин тургуспас чорукту болдурар турар.

Четче эвес бүрүткелди безин өзүгаар ап көөр болза, 1950 чылдың апрельде сонгу чүк талазында хоорайларнын ак эвес кештиг чурттакчыларнын 14,2 хуузу ажил чок болуп турда, ак кештиглериниң аразында ажил чоктарың хуузу 5,7 турган, а ол-ла түнелден алырга, негр ажилчынарын 5-тиң 4 кезин эн-не аарберге болгаш куду төлөвирлиг ажилдарда, фабрикаларда дузалакчы ажилчынарыда, бажың хөдөлдери ышкаш черлерге ажилдап турганнар.

Бүдүрүлгө черлеринге болгаш чугула-чугула үлетпүр районнарына чоруктан истелге ажилдары нийти байдалы оон-даа тодаларып турар: негр ажилчынары эн-не аар, эн-

Ол хамаан чок негрлер аарып турарынын үнезинде безин дорамчылаашкыны чорукта таварыштырарлар. Хуу болгаш күрүне-даа эм-нелгелеринде ындыг чоруктуң болуп турарынын ужурундан эмпелге черлериниң бүдүн чартык миллион оруннарнын чүгле 15 муңун негрлерге чөпшээрер турар, азы бүгү чурттакчыларың 10 хуузу негрлер болуп турза-даа, ол оруннарнын чүгле бир хуузун берип турар.

(СЭТА).

АЖЫЛЧЫНАРНЫҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ

НЬЮ-ИОРК. Асошиэйтед Пресс агентилелиниң корреспондентизинин Чилде Сант-Ягола медээлеп турары болза, чеч-дажы казар черлериниң 12 муң ажилчынары ажил тө-

леверин улгатырынын, төлевирлиг шөлөөлери бээрин болгаш өске-даа негелдерин хандырынын чедип алгаш, ажил соксадышкыны кыларың соксатканнар.

(СЭТА).

ПУЭРТО-РИКО—АМЕРИКАНЫҢ КОЛОНИЯЗЫ

Пуэрто-Рико ортулуктун чурттакчы чонун 53 чылдар дургузунда американныр дарлап турар. Ол ортулук АКШ-тын көдээ ажил-агыг продукциялары-биле хандырылганың бир кол чери апарган. Бүгү ажилдап кылып турар чериниң 80 хуузу АКШ-тын монополистеринге хамаарып турары ышкаш Пуэрто-Риконун ажил-агыгын бүгү алыры база-ла оларга хамаарып турар. Олар оон чигрин, тапкыны, ристи, кофе ни сөөртүп ап турарлар. Ол черин чурттакчылары аштан дора өлүп турар. Ортулуктуң улуг назылыг чоңунун үштүң бири — 300 муң кижии ажил чок болуп турар, школа назылыг 400 муң уруглар хөреңгилерин болгаш школа черлериниң чедипсез-биле өөрөмэйи турар. Ында чүгле американныр, АКШ-тың трестилериниң төлөөлөкчилери эки чурттап турар.

Чурукта: (кырымда) Пуэрто-Рико американныр. Адаанда—ажылчынарын өг-бүлениң чурттап турар чаглак черлери.

«Ви Нуове» деп итали сеткүүлден алган чорук. СЭТА-нын прессклещези.

Кореяда болушкуннар

Кореянын Улустуң армиязынын Кол командыларынын дыкчыды

ПХЕНЬЯН. Кореянын Улус-Демократтыг Республиказынын Улустун армиязынын Кол командыларынын май 13-те медээлээни болза, Улустун армиязынын катыжышкынынары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң деткимчези-биле америк-англи желекчилериниң болгаш лисынманчы шериглериниң атакаларын ойтур шаварын бүгү фронтуларда чорудуп турар.

Барын фронтуга Улустун армиязынын туруштарыңе дайын элээн каш атакаларын чоруткан. Ынчалза-даа дайын тулчушкун шөлдериниң эвезд хире солдаттарын болгаш офицерлерин каггаш чоруткан.

Кореянын Улус-Демократтыг Республиказынын тыл районнары бомбалаарына болгаш бооларына киржип турган дайзының самолеттарында 4 самолетту зениттик кезектер болгаш адыгы-адычыларын отрядтары май 13-те аяларга аткан.

Төп фронтуга Пенамдон району Улустун армиязынын туруштарыңе дайын элээн каш атакаларын чоруткан. Ынчалза-даа дайын тулчушкун шөлдериниң эвезд хире солдаттарын болгаш офицерлерин каггаш чоруткан.

Кореянын Улус-Демократтыг Республиказынын тыл районнары бомбалаарына болгаш бооларына киржип турган дайзының самолеттарында 4 самолетту зениттик кезектер болгаш адыгы-адычыларын отрядтары май 13-те аяларга аткан.

(СЭТА).

Америк агрессорларнын кем-буруузун илередип турар делгелге Пекинде ажытылган

ПЕКИН. Пекинге май 11-ниң кезээнде Кореяда болгаш Кыдатта бактериологтуг дайынны чорудуп турар америк интересилериниң үүлөгеткен кем-бурууларын илередип турар делгелге ажытылган.

америк самолеттарын непередип турганы, халдаварлыг аарыгынын бактерияларын халдадып каан курткамыскаятарын болгаш оон-даа өске чүүлдерни делгеп көргүзүп турар. Ол ышкаш делгелгени материалдарын аразында бактериологтуг дайынны америк агрессорларнын чорудуп турарынын фактыларын шынадып турар, туттурган америк шериглерини бижээн чүүлдери болгаш тырттырып каан чуруктары база Кореяга бактериологтуг бомбарлыкы октап турган ийи америк ужудукчуларын чугаазан тырттырган пленкалар база бар.

Делгелгени көргөниниң соонда прес-конференция болуп эрткен, анаа Кореяда болгаш Кыдатта америк империалистериниң бактериологтуг дайынны чорудуп турарынын дугайында айтырылганы кыдат болгаш даштыкы корреспондентилер салырга. Чэнь Шу-тун, Ли Дэ-шоань, Фу Лянь-чжан олар болгаш кыдат медицина ажилдакчылары харылааннар.

(СЭТА).

Барын Германияда полнейжи өлүрүкчү чорукка немед улус удурлавып турар

БЕРЛИН. Аденауэрниң милита-анаа удурланып турарын илереткен ристиг политиказына удурлавып, чангыс аай Германия-биле тайбың керээзин озалдадышкын чокка чарарын негээри-биле май 11-де чыскаал организаастаан, Эссен хоорайнын аныктарын Барын Германиянын полициязынын ханың өзү-биле дуразында аажылаанын Германиянын чурттакчылары ханы килең-нээшкни-биле дынаан.

Берлинниң Митте районунда хоут немед аныктарын Эвилдиниң организаастаан Эссенге полициянын ханың өлүрүкчү чоруунга шийтпирли-биле удурлавып турарың делгелгени болгаш кудумчуларына медэглээн.

(СЭТА).

Инди парламентиниң сессиязынын ажытылганы

ДЕЛИ. Май 13-те инди парламентиниң сессиязынын бири чынжы ажытылган. Индиянын президентизи Раджендра Прасад болгаш ийи палаталарын (Улус палатазы болгаш штаттар чөвүлели) депутаттары даңгырак бергенер. Прасадтын президент албанынга олурганынын соонда премьер-министр Неру анаа эрти составтыг чазактың дүшкентиде дугайында медэгледи хүлээткен.

Парламентиниң бажыны турар девискээрге сессиянын ажытыларынын мурнунда чөөн партияларын организаастаан митингизи болуп турган. Индиянын найсылалынын ажылчы чоннары ол митингиге аш-

чем өртектерин чингедирин негеп турганнар.

Парламент сессиязынын ажытыларынын мурнуу чарында Делиге парламентиниң коммунисттик фракциянын хуралы болган. Анаа парламентинге демократтыг катышкан оппозицияны тургузарынын үнезин программазын чугаалашкан. Ол хуралга депутат Сундарипарламентиде катышкан коммунисттик фракциянын баштыңыга болгаш оон-биле кады штаттар чөвүлелинде фракциянын баштыңыга сонгурган, а депутат Гопалан — Улус палатазында коммунисттик фракциянын баштыңыга сонгурган.

(СЭТА).

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

БАЛЫК ҮЗҮН АЖЫЛАНАР!

Медицинанын витаминчткен балык үзү бедик шынарлыг чедимшиг чүүдөрдөн (калоридеп) тургустунган болгаш ону организм экизи-биле шидгээди ап турар. Ында кижиниң организмде веществоларын өй-шаанда солушкунуна амык-дузалыг хөй «А» болгаш «Д» деп витаминер бар.

Балык үзү болза, ынелиг аш-чөм чүүлү болур, оон-биле кады эмнээшкннге болгаш аарылардан баш удур камгалаарына амыктыг чепсек болур. Күштүү-биле хоочурап арааш экирп, сегин орап улустарга балык үзү аажылаарын сүмелээр. Рахитти, астеомалицияны, жсервальминниң, скрофулуэту, дагааның согулар аарынын, сөөк туберкулёзун, хан чепсезин, база ол ышкаш организмниң нийти аштап баксыраарын эмнээринге улуу-биле амык-лап турар.

Балык үзү уругларын болгаш улуг кижилериниң организмин быялылаар. 3 айдан 6 ай чедир уругларга бир хүнде шай шопулааның чартыны, 6 айдан 12 ай чедир уругларга 1 шай шопулаан ижиртир. Элээн улгады берген уругларга хүнде ийи шай шопулаан болгаш оон хөйну-даа ижиртир. Улуг улустар бир хүн үш катап улуг шопулак иштин чемнепир мурнунда ижер. Куруг аш ижинге ижин болбас!

Балык үзүң рецетп чокка бүгү-ле аптекалардан, сангигиенаның магазинеринден болгаш аптеканың бичи садыгылардан негепер. Санитар чырыдышкынын Тыва область Бажыны.

Балык үзү болза, ынелиг аш-чөм чүүлү болур, оон-биле кады эмнээшкннге болгаш аарылардан баш удур камгалаарына амыктыг чепсек болур. Күштүү-биле хоочурап арааш экирп, сегин орап улустарга балык үзү аажылаарын сүмелээр. Рахитти, астеомалицияны, жсервальминниң, скрофулуэту, дагааның согулар аарынын, сөөк туберкулёзун, хан чепсезин, база ол ышкаш организмниң нийти аштап баксыраарын эмнээринге улуу-биле амык-лап турар.

Балык үзү уругларын болгаш улуг кижилериниң организмин быялылаар. 3 айдан 6 ай чедир уругларга бир хүнде шай шопулааның чартыны, 6 айдан 12 ай чедир уругларга 1 шай шопулаан ижиртир. Элээн улгады берген уругларга хүнде ийи шай шопулаан болгаш оон хөйну-даа ижиртир. Улуг улустар бир хүн үш катап улуг шопулак иштин чемнепир мурнунда ижер. Куруг аш ижинге ижин болбас!

Балык үзүң рецетп чокка бүгү-ле аптекалардан, сангигиенаның магазинеринден болгаш аптеканың бичи садыгылардан негепер. Санитар чырыдышкынын Тыва область Бажыны.

(СЭТА).